

УДК 378.147:355.48(477.75)

Є. С. Яковенко

О. В. Острижний

С. Д. Черкашин

ОБґРУНТУВАННЯ ЗАПРОПОНОВАНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ВИВЧЕННЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ БОЙОВОГО ДОСВІДУ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Проведено пошук змістового наповнення моделі реалізації технології вивчення та впровадження бойового досвіду в освітній процес Національної академії Національної гвардії України. Запропоновано обґрунтування технології вивчення та впровадження бойового досвіду в освітній процес Національної академії Національної гвардії України.

Ключові слова: технологія вивчення та впровадження, модель, бойовий досвід, загальновійськові дисципліни, освітній процес.

Постановка проблеми. Використання бойового досвіду попередніх збройних конфліктів завжди було, є і буде головним аспектом у навчанні військовій справі, а також у плануванні та проведенні будь-яких військових операцій у всіх країнах світу, які мають збройні сили. Річ лише в тому, наскільки якісно кожна країна збирає, аналізує та впроваджує бойовий досвід у підготовку власних збройних сил. Лідуючі позиції в цьому питанні, як відомо, займають Сполучені Штати Америки. Профільні інститути США дуже ретельно займаються питаннями вивчення, аналізу та надання пропозицій стосовно впровадження бойового досвіду [4]. З початком вторгнення Російської Федерації до нашої країни у 2014 р. вище військове керівництво держави почало приділяти значно більше уваги питанням вивчення і доведення бойового досвіду до підпорядкованих підрозділів. Це відбилося у значній кількості доктрин, настанов, інструкцій тощо. Водночас у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ) Національної гвардії України (НГУ) бракує чіткої технології вивчення та впровадження бойового досвіду в освітній процес. Тому виникла необхідність створення технології вивчення та впровадження бойового досвіду в освітній процес Національної академії Національної гвардії України (НА НГУ).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Провідна роль у вирішенні питань з вивчення та

впровадження бойового досвіду у Збройних Силах України (ЗСУ) серед органів управління частин і підрозділів ЗСУ різного рівня, вітчизняних науковців, а також серед наукових установ сектору оборони належить Національному університету оборони України імені Івана Черняхівського (НУОУ) [5, 6, 7]. У статті «Аналіз бойового досвіду ведення локальних війн і шляхи його впровадження в освітню діяльність Національної академії Національної гвардії України» [6] автори розглядають проблеми впровадження в освітню діяльність НА НГУ досвіду сучасних локальних війн, надають пропозиції щодо поліпшення якості викладання навчальної дисципліни «Тактика» у галузі знань «Воєнні науки» шляхом впровадження у навчальний процес НА НГУ досвіду антитерористичної операції на Сході України та локальних війн другої половини ХХ – початку ХХІ ст. через систему бінарних занять.

Доктрина з вивчення та впровадження досвіду у Збройних Силах України [2] була створена з метою виявлення закономірностей і тенденцій розвитку воєнного мистецтва, практики воєнних дій і вироблення рекомендацій командирам щодо розвитку ЗСУ, удосконалення порядку їхньої об'єднаної підготовки та проведення бойових дій. Інструкція з вивчення та впровадження досвіду виконання бойових (спеціальних) завдань Національною гвардією України під час відсічі

збройної агресії [3] розроблена з метою організації бойової підготовки саме у військових частинах НГУ, а вищим військовим навчальним закладам визначено самостійно організовувати збирання, аналіз, вивчення та впровадження в освітній процес досвіду виконання бойових (спеціальних) завдань Національною гвардією України під час відсічі збройної агресії. Поряд із цим слід зазначити про недостатнє залучення в цей процес саме фахівців ВВНЗ Національної гвардії України. Як вважають автори, НА НГУ має запропонувати технологію вивчення та впровадження бойового досвіду в освітній процес під час вивчення загальновійськових дисциплін.

Мета статті полягає у створенні й обґрунтуванні технології вивчення та впровадження бойового досвіду в освітній процес Національної академії Національної гвардії України. Адже систематизація цього процесу дає змогу більш якісно організувати освітній процес. Зі свого боку, підготовка курсантів на основі бойового досвіду військових частин і підрозділів НГУ підвищує їхній професійний рівень як майбутніх командирів.

Виклад основного матеріалу. На думку авторів, для створення і запровадження якісної технології вивчення та впровадження бойового досвіду в освітній процес НА НГУ насамперед необхідно визначитися з понятійним апаратом і вирішити, що саме буде розглядатися як технологія.

Процес реформування Національної гвардії України зумовлює суттєве підвищення вимог до професійної компетентності майбутніх офіцерів НГУ і, відповідно, висуває потребу вдосконалювати їхню професійну підготовку. А ефективність процесу підготовки значною мірою залежить від його оптимальної організації. Автори вважають, що інтенсифікації військово-педагогічного процесу і підвищенню якості підготовки майбутніх офіцерів підрозділів НГУ сприятимуть запровадження в освітній процес ВВНЗ технології вивчення та впровадження бойового досвіду в освітній процес НА НГУ.

Звертаючись до джерел поняття «технологія», варто зазначити, що цей термін походить від грецького *techné* – мистецтво, майстерність, ремесло, наука і *logos* – учення, наука, закон, поняття, слово. Етимологічно слово «технологія» означає «знання обробки матеріалу», бо його семантичне поле має і такий відтінок значення, як мистецтво володіння процесом [9]. Водночас слово «технологія» можна перекласти як «наука про майстерність». Тривалий час це поняття було характерним лише для виробничого процесу.

Український тлумачний словник пояснює: технологія – сукупність знань, відомостей про послідовність окремих виробничих операцій у процесі виробництва чого-небудь [10].

З кінця ХХ ст., після того, як домінуючими тенденціями, що визначають спрямованість подальшого реформування і розвитку освітніх систем, стали гуманізація і технологізація освітньої діяльності, поняття «педагогічна технологія» дедалі більше поширюється у вітчизняній науці й освіті, зокрема, у теорії учіння.

Теоретичний аналіз цієї проблеми, здійснений С. Сисоєвою, свідчить, що під педагогічною технологією насамперед розуміють систему найбільш раціональних способів досягнення поставленої педагогічної мети, наукову організацію навчально-виховного процесу, що визначає найбільш раціональні й ефективні способи досягнення кінцевих освітньо-культурних цілей. При цьому педагогічна технологія повинна відповідати таким вимогам: системність (цілісність, логічність процесу, взаємозв'язок його складових); концептуальність і науковість (базування на певній науковій концепції); структурованість, керованість, відтворюваність (циклу навчання); запланована ефективність, алгоритмічність, оптимальність витрат (співвідношення отриманих результатів і витрачених ресурсів); можливість тиражування і перенесення у нові умови [9].

Аналізуючи структуру педагогічної технології, автори статті дійшли висновку, що вона буде ефективною у таких випадках: оптимальної структури змісту підготовки, ефективного управління освітнім процесом, наявності різноманітних форм, методів і педагогічних підходів, відповідних компонентів і критеріїв.

На основі аналізу сучасних підходів до розуміння сутності педагогічних технологій авторами запропоновано технологію вивчення та впровадження бойового досвіду в освітній процес НА НГУ.

Педагогічну технологію подано такими етапами: теоретичне обґрунтування, розроблення технологічних процедур, застосування методики проведення занять, обґрунтування структурних компонентів, критеріїв і показників, визначення психолого-педагогічних умов реалізації технології, результативність. Для унаочнення процесу розроблено модель реалізації технології вивчення та впровадження бойового досвіду в освітній процес НА НГУ (див. рис. 1).

Так, **концептуальний блок** моделі технології вивчення та впровадження бойового досвіду в освітній процес НА НГУ містить: цільову складову, нормативно-правове і наукове забезпечення.

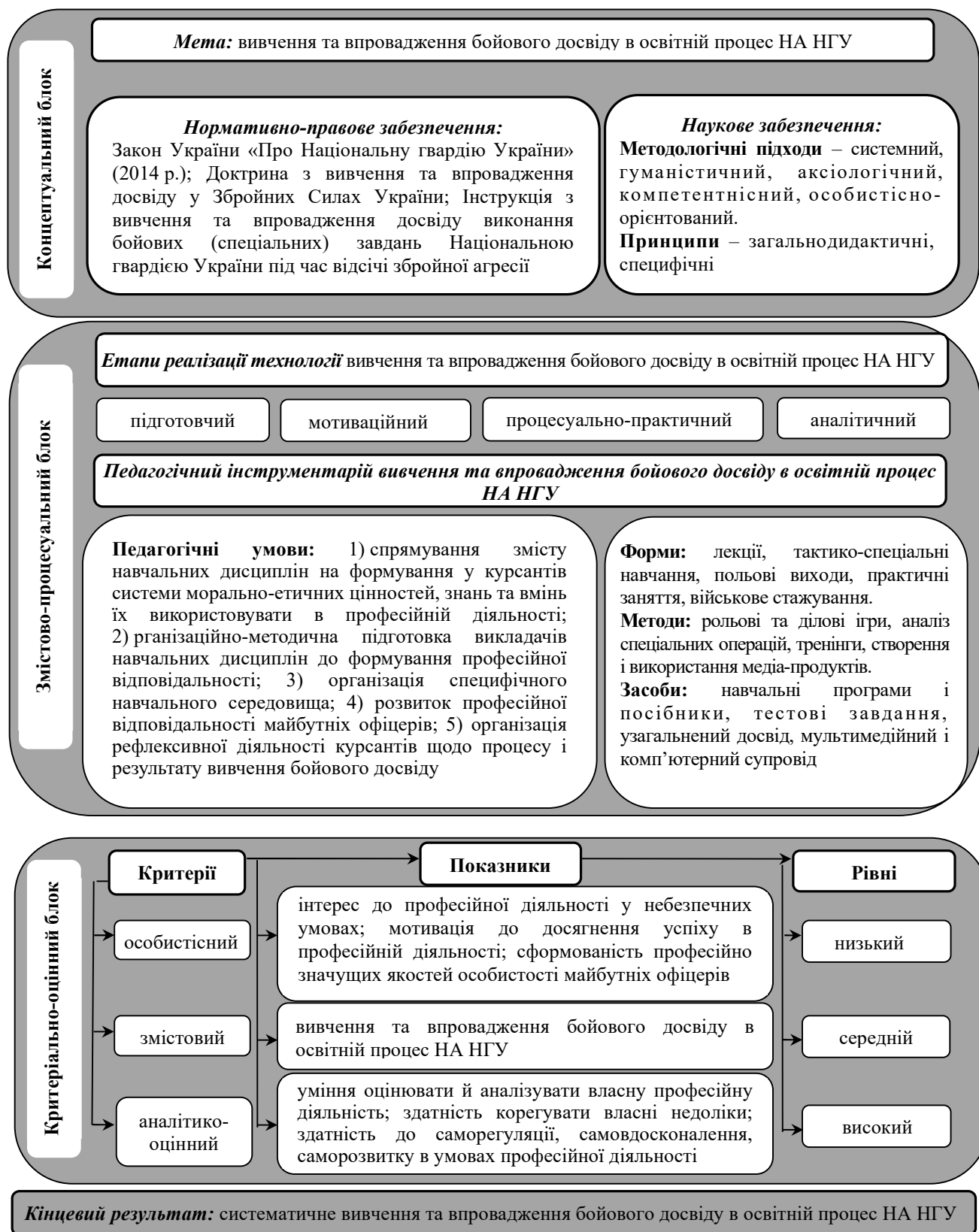

Рисунок 1 – Модель реалізації технології вивчення та впровадження бойового досвіду в освітній процес Національної академії Національної гвардії України

Цільова складова визначає мету і завдання технології вивчення та впровадження бойового досвіду в освітній процес НА НГУ, є підставою для проектування очікуваних результатів. За мету, як ідеальний прообраз результату функціонування технології визначаємо технологію вивчення та впровадження бойового досвіду в освітній процес НА НГУ. Для її досягнення необхідно вирішити завдання, що передбачає дії для отримання проміжних результатів.

Нормативне забезпечення: Про Національну гвардію України : Закон України від 13.03.2014 р. № 876-VII [1]; Доктрина з вивчення та впровадження досвіду у Збройних Силах України, затверджена начальником ГШ ЗСУ від 03.07.2020 р. № 1928/НВГШ [2]; Про затвердження Інструкції з вивчення та впровадження досвіду виконання бойових (спеціальних) завдань Національною гвардією України під час відсічі збройної агресії : наказ командувача НГУ від 10.11.2022 р. № 390 [3].

Наукове забезпечення утворюють положення системного, гуманістичного, аксіологічного, компетентнісного й особистісно-орієнтованого методологічних підходів і дидактичних принципів, а саме: науковості, гуманізації, контекстності, динамізму, зв'язку теорії з практикою.

У реалізації **змістово-процесуального блоку** технології вивчення та впровадження бойового досвіду в освітній процес НА НГУ можна виділити такі етапи:

– *підготовчий* – розроблення навчально-методичного супроводу процесу вивчення та впровадження бойового досвіду в освітній процес НА НГУ; цей етап передбачає вирішення таких завдань: модифікація чинних і розроблення нових програм навчальних дисциплін;

– *мотиваційний* – формування інтересу до професійного навчання і позитивної мотивації; спрямованість особистості на ціннісне ставлення до професійної діяльності; розвиток потреби у професійних знаннях і навичках як найважливішого мотиву пізнавальної діяльності; самостійності, відповідальності, творчого ставлення до розв'язання пізнавальних завдань, прагнення знайти свій підхід до нового завдання, виявлення ініціативи; оволодіння засобами самостійної пізнавальної діяльності; здатності до адекватної самооцінки і саморефлексії у процесі оволодіння професійними вміннями; формування особистісних і професійно значущих якостей, необхідних майбутнім офіцерам НГУ;

– *процесуально-практичний* – можливий тільки в умовах практичного залучення всіх учасників процесу вивчення та впровадження бойового досвіду в освітній процес НА НГУ до всіх заходів, пов'язаних із цим процесом, що сприяє формуванню системи професійних компетентностей;

– *аналітичний* – етап, що посідає важливе місце у вивченні та впровадженні бойового досвіду в освітній процес НА НГУ, оскільки сприяє не тільки успішній реалізації технології цього процесу, але і вносить корективи в його здійснення; основне завдання цього етапу – уміння здійснювати рефлексію.

На думку авторів, вивчення та впровадження бойового досвіду в освітній процес НА НГУ є необхідною умовою професійного становлення і розвитку майбутніх офіцерів НГУ. Учені давно звертають увагу на те, що ефективність педагогічного процесу залежить від умов, у яких він відбувається. Тому перед нами постало завдання дослідити умови, за яких найкраще буде реалізована технологія вивчення та впровадження бойового досвіду в освітній процес НА НГУ. Наведемо низку дефініцій, запропонованих різними науковцями.

У педагогічній науці «умови» визначають як:

– педагогічні обставини, що сприяють прояву педагогічних закономірностей, зумовлених дією певних факторів;

– чинники успіху в процесі управління навчанням;

– сукупність об'єктивних можливостей змісту, форм, методів, прийомів, засобів педагогічного управління і матеріально-просторового середовища, що забезпечують успішне розв'язання спроектованих завдань особистості.

Поняття «педагогічна умова» розглядають у більш вузьких межах – як організаційно-педагогічні умови, психолого-педагогічні умови, дидактичні умови, організаційно-дидактичні умови.

Визначення педагогічних умов, запропонованих науковцями, дають підстави стверджувати, що до цього поняття належать різноманітні умови, а саме: соціальні, соціально-психологічні, загальнопедагогічні, організаційні, дидактичні тощо. Автори статті акцентують увагу на визначенні, згідно з яким педагогічні умови – це обставини, що зумовлюють певний напрям розвитку педагогічного процесу.

Проведені наукові розвідки дали змогу виокремити педагогічні умови процесу вивчення та впровадження бойового досвіду в освітній процес НА НГУ, а саме:

1) спрямування змісту навчальних дисциплін на формування у курсантів системи морально-етичних цінностей, знань та вмінь їх використовувати у професійній діяльності;

2) організаційно-методична підготовка викладачів навчальних дисциплін до формування професійної відповідальності;

3) організація специфічного навчального середовища (оптимальне співвідношення свободи і відповідальності, створення «інстанцій відповідальності» тощо);

4) розвиток професійної відповідальності майбутніх офіцерів з використанням навчально-професійних завдань та інтерактивних методів навчання, що стимулюють розвиток самостійності, критичного мислення, сприяють навичкам роботи у складі команди;

5) організація рефлексивної діяльності курсантів щодо процесу і результату вивчення бойового досвіду.

Технологію вивчення та впровадження бойового досвіду в освітній процес НА НГУ планується реалізовувати за допомогою комплексу таких засобів, форм і методів організації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх офіцерів, що найбільш адекватно відображують мету функціонування технології (**критеріально-оцінний блок** на рис. 1).

Для реалізації мети дослідження автори передбачили застосування таких організаційних форм навчання, як: лекції (проблемні лекції, лекції-дискусії, лекції з використанням комп'ютерної техніки), тактико-спеціальні навчання, польові виходи, практичні заняття, самостійна робота, консультації, військове стажування тощо.

Найбільш оптимальним у формуванні професійних умінь у майбутніх офіцерів підрозділів спеціального призначення НГУ є застосування *методів навчально-пізнавальної діяльності*, а саме: рольові та ділові ігри, дискусії, мозковий штурм, аналіз спеціальних операцій, тренінги, створення і використання медіа-продуктів та ін.

Організація навчально-пізнавальної діяльності курсантів здійснювалася такими *засобами*: навчальні програми і посібники, тестові завдання, узагальнений досвід, мультимедійний і комп'ютерний супровід.

Критеріально-оцінний блок визначає успішність функціонування технології і пов'язаний із визначенням критеріїв, показників і рівнів вивчення та впровадження бойового досвіду в освітній процес НА НГУ.

Результатом запропонованої технології є систематичне вивчення та впровадження бойового досвіду в освітній процес НА НГУ.

Висновок

Отже, запропонована технологія вивчення та впровадження бойового досвіду в освітній процес Національної академії Національної гвардії України дає можливість вирішувати сукупність завдань для виховання всебічно і гармонійно розвиненої особистості з високим рівнем сформованості професійних умінь. Крім того, реалізація цієї технології дасть змогу оперативно реагувати на вимоги сьогодення під час освітнього процесу.

У подальших дослідженнях зазначеного напрямку увага приділятиметься питанням запровадження пропонованої технології в освітній процес.

Перелік джерел посилання

1. Про Національну гвардію України : Закон України від 13.03.2014 р. № 2876-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 17.

2. Доктрина з вивчення та впровадження досвіду у Збройних Силах України : затв. начальником ГШ ЗСУ від 03.07.2020 р. № 1928/НВГШ. 32 арк.

3. Про затвердження Інструкції з вивчення та впровадження досвіду виконання бойових (спеціальних) завдань Національною гвардією України під час відсічі збройної агресії : наказ командувача НГУ від 10.11.2022 р. № 390.

4. Розвиток воєнного мистецтва у війнах першої половини ХХ століття (1904–1939) : монографія / С. В. Сидоров та ін. Київ : Компрінт, 2013. 206 с.

5. Історія воєнного мистецтва : підручник / І. І. Фурман та ін. 2-ге вид., випр. та доп. Київ : НУОУ, 2012. 300 с.

6. Воєнне мистецтво в локальних війнах і збройних конфліктах 50 – 80-х років ХХ століття : навч. посіб. / за заг. ред. В. Б. Толубка. Київ : НАОУ, 2004. 186 с.

7. Воєнне мистецтво в локальних війнах 90-х років ХХ – початку ХХІ століть / за заг. ред. В. Б. Толубка. Київ : НАОУ, 2004. 176 с.

8. Голубок М., Лиходій О., Нестеренко О., Фалько С. Аналіз бойового досвіду ведення локальних війн і шляхи його впровадження в освітню діяльність Національної академії Національної гвардії України. *Честь і закон*. 2018. № 2 (65). С. 68–77.

9. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті : монографія / С. О. Сисоєва

та ін. ; за ред. С. О. Сисоєвої. Київ : ВІПОЛ, 2001. 502 с.

10. Український тлумачний словник (тезаурус) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : Перун, 2016. 1696 с.

Стаття надійшла до редакції 26.09.2023 р.

UDC 378.147:355.48(477.75)

Ye. Yakovenko, O. Ostryzhnyi, S. Cherkashyn

JUSTIFICATION OF THE PROPOSED STUDY TECHNOLOGY AND IMPLEMENTATION OF COMBAT EXPERIENCE IN THE EDUCATIONAL PROCESS NATIONAL ACADEMY OF THE NATIONAL GUARD OF UKRAINE

With the beginning of the invasion of the Russian Federation into our country in 2014, the higher military leadership of the state began to pay much more attention to the issue of studying and bringing combat experience to subordinate units. This was reflected in a significant number of doctrines, guidelines, instructions, etc. Along with this, the higher military educational institutions of the National Guard of Ukraine lack a clear technology for studying and introducing combat experience into the educational process. Therefore, there was a need to create a technology for studying and introducing combat experience into the educational process of the National Academy of the National Guard of Ukraine. According to the authors, the National Academy of the National Guard of Ukraine should offer a technology for the study and implementation of combat experience in the educational process when studying combined military disciplines.

The article offers a rationale for the study technology and implementation of combat experience in the educational process of the National Academy of the National Guard of Ukraine. After all, the systematization of this process makes it possible to better organize the educational process. In turn, the training of cadets based on the combat experience of military units and units of the National Guard of Ukraine increases their professional level as a future commander. Pedagogical technology is represented by the following stages: theoretical substantiation, development of technological procedures, application of teaching methods, substantiation of structural components, criteria and indicators, determination of psychological and pedagogical conditions for the implementation of the technology, effectiveness. To visualize the process, a model of the implementation of the technology of studying and introducing combat experience into the educational process of NSU has been developed.

According to the authors, the implementation of this technology will make it possible to quickly respond to today's requirements during the educational process, which in turn makes it possible to solve a set of tasks for the education of a comprehensively and harmoniously developed personality with a high level of professional skills.

Keywords: *study and implementation technology, model, combat experience, combined military disciplines, educational process.*

Яковенко Євген Сергійович – кандидат педагогічних наук, заступник начальника кафедри державної безпеки та оперативного мистецтва Національної академії Національної гвардії України
<https://orcid.org/0000-0002-2612-8550>

Острижний Олександр Вікторович – старший викладач кафедри вогневої підготовки Національної академії Національної гвардії України
<https://orcid.org/0009-0009-0890-1237>

Черкашин Сергій Дмитрович – кандидат військових наук, доцент кафедри тактики Національної академії Національної гвардії України
<https://orcid.org/0000-0002-1973-3648>